

# TIDIGT IDROTTLIV I ÖRTRÄSK

Av Ivar Söderlind

Här följer ett avsnitt ur Örträsk's tidiga idrottsliv. Det är ett utdrag ur en minnesbok om Örträsk's idrottshistoria som är på gång. Ytterligare avsnitt kommer att presenteras här på hemsidan.

Långt innan Örträsk SK bildades 1938 förekom idrott i Örträskbygden. Under tidigare sekler utövades idrottsliknande aktiviteter under enkla förhållanden i icke organiserad form runt om i Västerbotten och också i Örträsk. Sommartid höll man till på ängar, byvägar, i skogar, sjöar, vattendrag och vintertid i skidspår och på sjöisar. Att dra en klar gräns mellan vad som var arbete, fysiska förflyttningar (idrott), jakt osv är inte möjligt. Skidor och skridskor var ofta en förutsättning för överlevnad. "Fordom då landet var glesare bebyggt, var äfven färdighet i skidlöpning mera behöflig än i våra dagar. Oländliga snöfyllda skogar och ändlösa snöbetäckta kärrmarker måste passeras åt hvilket håll man ville sträcka kosan. Utan skidor skulle jägaren vintertid ej kunnat bedrifva jakt efter skogens villebråd, hvaraf hans familjs uppehälle hufvudsakligen berodde, utan skidor var det omöjligt att om vintern bege sig på fiskfångst, och utan skidor kunde man ej håller i vintersnön göra besök hos andra människor, hvilket äfven på den tiden var ett behof för landets invånare." (Hugo Rickard Sandberg, 1893)

## Den första skidtävlingen

Den allra första skidtävlingen i Örträsk lär ha arrangerats redan på 1890-talet troligen med byns kyrkoherde Axel F Westerlund (1845-1916) som en av de drivande krafterna. Han var verksam inom kyrkolivet i Örträsk i hela 42 år, först som kapellpredikant 1874-1887 och sedan kyrkoherde 1888-1916. I Föreningen för Skidlöpnings Främjandes årsskrifter 1894-16 framgår att han var adjungerad ledamot för landsorten i ovannämnda förening ända från början av 1890-talet fram till sin död 1916! I Örträsk's första skidtävling hade man gemensam start och åkte ett varv runt Örträsksjön (ca 2 mil). Många startade men alla kom inte fram till målet i det dåligt preparerade spåret. Först i mål var Fredrik Vennberg (1872-1954) torpare, skogsarbetare och hemskomakare från Fårberget, Örträsk. Tvåa var skraddaren Lars Skarin (1873-1951), Örträsk och trea en same med okänt namn.

## Örträsk Skidklubb bildades i februari 1901

Åren omkring sekelskiftet bildades en hel rad skidföreningar i länet. Åtminstone åtta "rena" skidklubbar kom till mellan åren 1898 och 1904 bl a i Byske, Umeå, Teg, Holmsund, Normaling, Bygdeå, Sävar och även i Örträsk. Födelseåret för Örträsk's Skidklubb var 1901, med stor säkerhet byns första idrottssammanslutning. Tisdagen den 26 februari samlades ett antal för skidlöpningen intresserade personer hemma hos inspektören E E Lindström, som vid denna tid, tillsammans med kyrkoherde Westerlund, representerade Örträsk som adjungerad ledamot i styrelsen för Skidlöpnings Främjande i Sverige. "De tillstådes komma beslöta att bilda en skidklubb hvari genast nära 30 ledamöter antecknade sig hvarefter stadgar antogos och styrelsen valdes." Vi noterar att intresset att gå med i Örträsk Skidklubb var stort.

Den första styrelsen fick följande sammansättning:

Ordförande:	Inspektören E E Lindström
Vice ordförande:	Kyrkoherden Axel T Westerlund
Sekreterare:	Folkskolläraren G A Lundqvist
Skattmästare:	Handelsföreståndaren Samuel L Rehnman
Intendent:	Handlanden J Valfrid Persson

Folkskollärare Lundqvist ("Lunkentuss") var verksam i Örträsk fram till 1921. Han var känd för hård disciplin i skolan och använde flitigt skolaga, skamvrå och kvarsittning. Parallellt med lärarjobbet skötte han också om posten i byn. Samuel L Rehnman var inflyttad från Gäddträsk (farbror till Ejnar Rehnman's far) och startade den handelsbod som under 1920-talet övertogs av Johan Berg. Handlanden Valfrid Persson (1872-1954, bytte senare namn till Ekehjelm).

## Skidtävlingar i början av 1900-talet

Under 1900-talets första år anordnade Örträsk Skidklubb flera skidtävlingar i Örträsk. En vanns av Adolf Lindström, Hornmyr och en annan tävling av Frans

Söderström (1867-1948) kortvuxen och senig torpare från "innerst" i grannbyn Skurträsk där "baran" (övernaturligt väsen) var en känd företeelse. Han var känd för att vara en riktig kraftkarl och var en hejare på att bära stora bördor med älgkött långa vägar till sin hemby. Den senare tävlingen avgjordes i sträng kyla och där åkte också bland annat August Persson, Amandus Persson, Frans Persson och Ragnar Königsson, samtliga bosatta i Långsele.

Vid en av dessa skidtävlingar i början av seklet deltog också Oskar Königsson, Örträsk, duktig skidåkare, jägare, fiskare och dragspelare. Han ledde strax innan slutspurten då han av en "vänlig" man fick en ordentlig sup. Slutspurten uteblev av naturliga skäl och Oskar slutade längre ner i resultatlistan. Även damer tilläts vara med. Klara Persson (1884-1959) skall ha deltagit och även Jan Efraim Königssons flickor Anna, Emma och Ida. Klara Persson var för övrigt i många år fotograf i Örträsk. Ida Königsson drev under många år Solgårdens kafé (där Kjell-Haldo Andersson nu bor intill Örträsk Handel). Hon skötte också om byns bastu (brann ned under 1940-talet) som var belägen nedanför Elis Anderssons mitt inne i byn. Ida var mycket intresserad av skidor och ordnade så att Örträskborna på Solgården fick möjlighet att under 1930-talet lyssna på Sven Jerrings radioreferat från Vasaloppet.

Västerbottens skidklubbar förenades 1903 i Västerbottens Läns Skidlöpareförbund som verkade för skididrottens främjande bl a "genom att uppmuntra och understödja befintliga skidklubbar och egga till bildandet av nya klubbar". Det vanliga mönstret för de tidiga skidföreningarna var att verksamheten lades ner efter några år och Örträsk Skidklubb försvann som registrerad förening 1907.

### **Örträsk Skytteförening 1902**

Under 1900-talets första år fanns det drygt 30 skytteföreningar i länet. Till skillnad mot den tidiga idrottsrörelsen i övrigt hade skytterörelsen i Sverige och Västerbotten sin tyngdpunkt utanför städerna och förekom ofta på rena landsbygden. Örträsk Skytteförening, som bildades 1902, är ett av många exempel på detta. Den 11 oktober 1903 anordnade Örträsk Skytteförening "tävlingsskjutning om statens jämte några af enskilda skänkta pris emellan skyttar inom 1:sta klassen, hvarvid följande resultat af en vanlig preciserie á 200 meters afstånd ernåddes":

1. Johan Königsson	45 poäng
2. Axel Königsson	45 poäng
3. Johan O Öhrman	42 poäng
4. Oskar Lindén	42 poäng
5. Oskar Larsson	42 poäng
6. Olof Öhrman	40 poäng

Segraren Johan Königsson (1882-1975) var bonde i Västra Örträsk medan Axel Königsson var skogsman bosatt på östra sidan (flyttade senare till Lycksele). Bröderna Johan Öhrman (1882-1929) och Olof Öhrman (1865-1956) hade jordbruk i Örträsk och Oskar Larsson (född 1882) var kronojägare.

De två första fick var sin silverbägare som pris, trean fick 6 kronor, fyran 5 kronor, femman 3 kronor och sexan 2 kronor. Vi noterar att precis som vid skidtävlingarna var det mycket fina priser som delades ut. I samband med prisutdelningen "som verkställdes på aftonen var en liten enkel fest anordnad för skyttesaken intresserade personer". (Ur Umebladet den 19 oktober 1903) De kommande åren anordnade Örträsk Skytteförening ytterligare ett antal skyttetävlingar

### **Idrottsverksamhet under kommande år**

Efter 1905 fram till början av 1920-talet var idrottsverksamheten i Örträsk av allt att döma mycket blygsam. I länspressen finns det under dessa år inga ytterligare notiser om tävlingar, årsmöten eller idrottsfester i Örträsk. Örträsk Skidklubb var registrerad som skidförening fram till 1907 men fanns inte med bland de föreningar som bildade Västerbottens Idrottsförbund året därpå. Att kyrkoherde Westerlund var adjungerad ledamot för landsorten i Föreningen för Skidlöpningens Främjande ända fram till sin död 1916 tyder dock på att det troligen ändå pågick vissa idrottsaktiviteter i Örträsk.

### **Skidtävlingar i Örträsk under 1920-talet**

Under 1920-talet ökade intresset för skidtävlingar när den unge skolläraren Henning Johansson-Odenram (1897-1968) kom till Örträsk. Även kronojägare

Gustav Jonsson och handlare Ruben Långström (1897-1951) tillhörde under 1920 och 1930-talet skidåkningens förkämpar i byn. Den senare var även en duktig skytt och var eldsjäl i skytteföreningen som nybildades i slutet av 1930-talet. Han såg till att det anlades en skjutbana intill biografen mitt inne i byn.

Under 1920-talet anordnades skidtävlingar i Örträsk och även i grannbyarna Långsele, Vänjaur, Bjurholm etc. Start och mål vid tävlingarna i Örträsk ägde rum "inifälla", dvs där ishockeybanan låg och starten för elljusspåret nu ligger. Spåret upp mot Malberget var mycket backigt och oftast dåligt preparerat. Det vanliga överallt var att skidtävlingar arrangerades i svårast tänkbara terräng.

### Skidtävlan för gossar i Örträsk 1922

På initiativ av Kronojägare Gustav Jonsson anordnades söndagen den 12 februari 1922 en skidtävlan för gossar i åldern 10-13 år. I Umebladet fanns ett långt referat av tävlingen:

"Vid anmälningstidens utgång voro fjorton stycken anmälda. Banan var omkring 6 km lång delvis i ganska svår terräng. Klockan 1 var vid start- och målplats mycket folk samlat. Tidtagare voro Kronojägare Gustav Jonsson och Folkskollärare Henning Johansson. Bland de tävlande var det särskilt tre stycken som skulle konkurrera om första pris. Bland dessa Gustaf Johansson s" om trenne år förut erövrat första priset. Den gamle pristagaren hävdade sin plats som första man även denna gång. Han var vid den allra bästa kondition och gjorde en briljant slutspurt. Även Arvid Andersson presterade en god löpning. Att första pristagaren Gustaf Johansson lovar gott för framtiden är säkert. Den som har sett honom och Henning Isaksson åka påstå att vi här ha en ny Isaksson. Att tiderna denna gång inte äro så goda beror på det dåliga föret. Vid starten kl 1 var det stark tö."

Henning Isaksson från Norsjö som här omnämnes blev åren 1918-1920 svensk mästare på 60 km, tävlande för IFK Umeå.

Prislistan fick följande utseende:

1. Gustaf Johansson	34.12
2. Arvid Johansson	36.50
3. Sven Hedman	37.40
4. Sven Johansson	38.00
5. Axel Karlsson	38.02
6. Otto Jakobsson	39.40
7. Theodor Öhrman	40.09
8. Ernst Jonsson	40.12
9. Gösta Johansson	40.15
10. Samuel Öhrman	40.34

### Örträsk Idrottsförening kom 1922

Örträsk Idrottsförening bildades vid ett sammanträde med idrottsintresserade i Örträsk den 17 april 1922 (nedlagd 1930). Den skulle enligt en notis i Umebladet utöva både sommar- och vinteridrott. Föreningen fick följande styrelse:

Ordförande: Jägmästare Åke Berg  
 Vice ordförande: Landsfiskal Andersson  
 Sekreterare: Kronojägare Gustav Jonsson  
 Kassaförvaltare: Folkskollärare Henning Johansson  
 Klubbmästare: Faktor Valdemar Astergren

Inträdesavgiften bestämdes till 5 kr för medlemmar över 18 år och 3 kr för medlemmar som änu ej fyllt 18 år. Som grundplåt till föreningen donerade Jägmästare Berg 50 kronor. "För denna donation och för det intresse Jägmästare Berg visat idrottsutövarna och idrottsintresset framförde den nybildade föreningen sitt hjärtliga tack." (Ur Umebladet den 20 april 1922)

Under det första året verkar verksamheten i föreningen inte ha varit särskilt omfattande åtminstone att döma av en artikel i Umebladet den 5 januari 1924. Artikeln är skriven på ett mycket personligt och engagerat sätt, troligen av skollärare Johansson-Odenram.

"Örträsk Idrottsförening som under ett helt år fört en nästan livlös tillvaro har återigen visat tecken till liv och på nytt hävdat sitt anseende åtminstone som festarrangör. Samtidigt med fest den 29 december förrättades prisutdelning från föregående år. Idrottsmännen hade nog en del uppgivit hoppet om att få något pris men den som väntar på något gott väntar aldrig för länge heter det, och det kan minsann sägas i detta fall, ty priserna voro rundligt tilltagna i förhållande till prestationerna. Att åka 3 mil på 2.26 å 2.30 och få så stiliga bågare torde locka den slöaste och mest ointresserade yngling till en liten ansträngning. Högtidligt var det, när idrottsentusiastten, skraddarmästaren Lars Skarin höll högtidstalet och till sist utbragte ett leve för våra duktiga idrottsmän. Festen gav rekordartad behållning. En tusenlapp i brutto är inte fy skam. Det vittnar om att arrangemangen voro lyckade. Vad Sibyllan beträffar, var hon kanske nog så avskräckande för att hennes affär skulle kunna gå med någon större vinst. Tombolan hade många stiliga vinster varför det helt säkert sved i fler än en, som hade oturen att "nita". Skjutskickligheten uppövades också under aftonen och det syntes verkligen vara av nöden vad det feminina könet beträffar. I det stora hela var festen lyckad. Man får nu bara hoppas att våra idrottsmän på allvar ta itu med träningen, så att de åtminstone i någon tävling kunna representera vår förening."

Einar Rehnman har berättat att man vid fler tillfällen under denna tid hade idrottsfester uppe vid skolan där man hans mor och andra bland annat uppvisningsdansade "kadrilj".

### **Fotboll under 1920-talet**

Förutom skidor hade Örträsk Idrottsförening fotboll på programmet. I början av 1920-talet var fotboll fortfarande ett ganska okänt begrepp i Örträsk. Samspel lär man inte ha förstått sig på och den som kunde sparka långt ansågs som duktig. En av dem som fick fart på fotbollen i byn lär ha varit Folke Nordfjäll som lärt sig grunderna på Läroverket i Umeå. Han var son till skogsfaktor Nordfjäll och arbetade sedan under många år som kamrer i Bjurholm. Örträsk IF byggde också en fotbollsplan, 60 x 40 m, på den plats där nuvarande fotbollsplanen ligger en bit upp efter Vindelvägen. Efter att föreningen upphört 1930 blev planen förvandlad till en myrortkarplats och gjordes i ordning för fotbollsspel igen när Örträsk Sportklubb bildades 1938!

-----